

**De la nation à l'Europe***Paradoxes et dilemmes de la social-démocratie*

Mario Telo (dir.), Ed. Bruylant, Bruxelles, 442 blz., 1993.

De interesse van de academische wereld voor de houding van de socialistische en sociaal-democratische partijen ten opzichte van de Europese integratie is klein. In 1988 was er een behoorlijk boek van K. Featherstone (*Socialist Parties and European Integration*, Manchester University Press) en hier en daar dook al eens een artikel of een paper op. Wie die laatste verzameling doorbladert, merkt dat *Towards a new European political order. The agenda for social democracy* (20 blz.) van David Sassoon, in februari 1992 uitgebracht door de University of Londen, er met kop en schouder bovenuit steekt. In ons "aan Europa verslaafde land" (dixit het *NRC-Handelsblad*) is nu ook, op initiatief van M. Telo van het Centre d'Etude Européennes (ULB) een poging tot overzicht en analyse gewaagd.

Is het een verhaal over de grote aarzeling? Wie op zoek is naar een instant-perspectief voor een beginnende wetenschappelijke carrière weet dat het voor de hand ligt zich toe te leggen op een inschatting van het gewicht van nationale contraintes op de Europese bewegingsruimte van de sociaal-democraten. De hinderpalen nemen vele vormen aan: vrees voor identiteitsverlies, nood aan volksverbondenheid, traditionalisme, nationaal-keynesianisme, moedeloosheid ten opzichte van de liberaal-ideologische hegemonie in de Europese Unie, koudwatervrees voor internationalisme, gebrek aan een bredere kijk, etc. Mits enige intellectuele inspanning kan over elk aspect een indruk-

wekkend boek geschreven worden. Doch dat lijkt meer op een essay over de blijvende invloed van het einde van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw op de start van de 21ste. Telo heeft gelijk wanneer hij stelt dat het minstens even nuttig is de interne consequenties van het Europees engagement van de partijen in beeld te brengen.

De reden ligt voor de hand. Voor zover de Europese keuze van de partijen - in werkelijkheid eerder van de partijleidingen - definitief is, gaat het inderdaad om een "diepgaand en authentiek fenomeen waarvan het belang vergelijkbaar is met de historische fase van de verloochening van het oorspronkelijke (proletarische) internationalisme". Zoveel barok taalgebruik is evenwel niet echt nodig om de 'business-like' samenwerking tussen de partijen wel haar hartelijke momenten maar ook dieptepunten te situeren. De waarheid gebiedt te zeggen dat de partijen de keuze gemaakt hebben voor een meer gestructureerd onderling overleg omdat ze elk apart de ervaring van al te veel onmacht opgedaan hebben. Dat geldt zelfs voor de SPD; goed voor bijna 40 % van de 80 miljoen Duitsers, doch daardoor zelfs in de ogen van de vrienden te groot voor Europa en ongetwijfeld te klein voor de wereld. De Franse partijleiding heeft begrepen dat ze nog slechts actief is in een middelgrote "puissance hexagonale". Hoewel de Britse publieke opinie er haar om de meest ijdele, want wereldvreemde redenen toe verplicht te wijzen op de politieke breedte van het nauw van Calais, doet de Labourleiding moeite om een directe aansluiting te vinden bij de sociaal-democraten van het continent.

Wat ontbreekt in dit boek? Naar mijn gevoel twee wezenlijke ingre-

diënten van het Europa-debat die - wellicht door gebrek aan een helder politiek antwoord - veelal geen aandacht krijgen. Het eerste is de niet te ontkennen afstand tussen de diverse partijleidingen en het overgrote deel van de leden en de eigen kiezers. Het is wellicht wat te gemakkelijk te stellen dat de eersten er zich toe verplichten met hun verstand bij Europa te zijn terwijl de tweede er met hun hart niet bij raken. Tot op vandaag is aan de Europese Unie gestalte gegeven via een op continentale schaal toegepaste elitaire consensus. De limiet van deze aanpak is nu bereikt. Wie de analyse nagekeken heeft van de uitslagen van de verschillende referenda over het Verdrag van Maastricht weet dat de Europese Unie het slechtst scoort bij de laaggeschoolden. Voor socialisten is dit een levensgroot probleem.

Vanzelfsprekend speelt hier een niet eens zo ongezone wrevel ten opzichte van de gezwinde allures van een zekere meertalige jet set een rol. Werkende mensen weten dat er altijd winnaars en verliezers zijn. Aan 'les gens bien' biedt Europa evidente voordelen, voor wie wijs of eerlijk genoeg is om zichzelf als een 'gewone man' te bekijken is Europa veelal een boeman. Hem of haar is zelden op een duidelijke manier uitgelegd waarvoor dat Europa dient.

Het Belgische socialisme biedt in dat opzicht een leerrijk voorbeeld. In *Een gulzig leven* beschrijft Piet Vermeylen "de discussie" over het Verdrag van Rome (1957) in het partijbureau van de toenmalige BSP-PSB. Het ene bureaulid vermoedt een rooms-katholiek complot, een andere onderkent niet onterechte het opvallend liberale coloriet, nog een andere ziet de fabriekspoorten van de staatssector al sluiten. Maar partijleider

P.H. Spaak was in Rome gefotografeerd als meest prominente founding father, bijgevolg. Tot diep in de jaren '80, de periode Van Miert inbegrepen, zou het gezagsargument zijn zwak monopolie behouden. Alsof er geen valabele socialistische motieven voor een Europese overtuiging waren. Wie een eind wil stellen aan vertwijfeling bezigt best overtuigende argumenten.

De tweede lacune van het boek houdt verband met het feit dat het uitsluitend door politologen geschreven is. De aandacht voor het einde van het nationaal-keynesianisme valt tussen de plooiën. Vanaf 1945 hebben generaties sociaal-democraten zich vier decennia lang gevoed aan alles wat het keynesianisme hen intellectueel, politiek en economisch te bieden had. Iedereen weet min of meer waar Keynes economisch voor stond. Politiek impliceerde zijn theorie een dubbele opdracht: de uitbouw van een aanzienlijk nationaal staatsapparaat en de keuze voor een "nationale weg naar het socialisme".

Hoe soevereiner die staat, met alles wat dat voor instrumentarium inhield, hoe beter. Hoe meer gecentraliseerd de administratieve machinerie, hoe vlotter de politieke greep. Die periode ligt al een decennium achter de rug. Sassoon drukt het als volgt uit: "De verdediging van de traditionele soevereiniteitstheorie is nog enkel het prerogatief van marginale politieke krachten. De onherroepelijkheid van de wederzijdse afhankelijkheid is nu in brede kring aanvaard. De economische interdependentie vermindert de nood aan een traditionele staat".

Die twee gaten in de kaas van het lijvige boek mogen niet doen geloven dat de gruyère ondeugdelijk zou zijn. Er is wetenschappelijk zwaar in geïnvesteerd. Geen bijdrage is beduidend zwakker dan een andere. Geen enkele partij die werkelijk gewicht in de schaal legt (PS France, SPD, PSOE, PDS, Labour) is uit de weg gegaan. Over elk ervan werd een quasi encyclopedisch en zorgvuldig artikel geschreven. Verder is lering getrokken

uit de recente ontwikkeling. De pro-EG gezinde vleugel van de Westeuropese sociaal-democratie is de jongste jaren flink versterkt door de ommezwaai van alle Scandinavische en de Oostenrijkse zusterpartijen. Daardoor is ook voor de Zweedse SAP plaats ingeruimd. Bovenal is er de moedige inspanning om het wetenschappelijk braakliggende terrein van de sociaal-democratische partijvorming in Centraal-Europa te bezetten. Niet het één of andere hoofd van de zovele welingelichte buitenlandse bureaus van de Friedrich Ebertstiftung heeft daarvoor gezorgd, maar een Zwitser, een Belg en een Hongaar. In verzuild Vlaanderen of in het staatsgeworden dubbelbesluit België is het een opluchting vast te stellen dat de diverse universiteiten de handen in elkaar slaan. In ons Europa met de vele kamers en verdiepingen levert academische samenwerking ook net iets meer op. Dit boek biedt kwaliteit die om méér vraagt.

**Bernard Tuyttens**